

Betty je navždy naše

**JANA
MACHALICKÁ**
redaktorka LN

Poprve jsem se s Betty MacDonalovou setkala asi v jedenácti letech, byla jsem nemocná a babička mi přinesla nevelkou knihu v papírové vazbě. Na žlutém podkladu přecházejícím do červené se skvěl ovál vejce a v něm se blaženě na fotce usmívala žena a muž. Kniha se jmenovala *Vejce a já a já* po ní se zájmem sáhla, netuším, že jsem právě objevila autorku, která mě bude provázet celý život a svým báječným humorem mi vždy pomůže v těžkých chvílích.

Tenhle paperback s portrétem Claudette Colbertové a Freda MacMurraye z hollywoodského přepisu *Vejce a já*, jak jsem později zjistila, byl prvním vydáním Bettyiny knihy v Československu z roku 1947. Čili rok před komunistickým pučem a řečla bych, že se to stihlo za pět minut dvánáct. Kdyby ne, není vyloučené, že bychom si museli počkat další desetiletí, a je otázka, zda by se americká autorka k nám vůbec dostala a zda by zdejší čtenářskou obec tak zasáhla. To vše a spousta jiného spojeného s fenoménem Betty MacDonalové analyzuje literární vědec Jiří Trávníček v knize *Betty a my*, kterou právě vydal Host. Autor se v úvodu svěruje, že jej k dílu MacDonalové nepřivedla zamilovanost, ale zvědavost. Stále víc si prý kladl otázku, proč ji české čtenářky tak milují.

Jeho knížka má několik částí a vedle biografických údajů, mnohdy i málo známých nebo upřesňujících dosavadní informace a zařazení Bettyina díla do amerického kontextu 30., 40. a 50. let minulého století, se Trávníček věnuje domácí vydavatelské historii i srovnání s autory, kteří by mohli aspirovat na její následovníky. Dozvíme se leccos o osudech prvního československého vydání *Vejce a já* i o cenzurních zásazích do jedné ze tří Bettyiných knih, které u nás vyšly poprvé v jednom celku v roce 1972. V *Kdokoli může dělat cokoli* se cenzurovaly ironické poznámky o povaze komunismu, jak na to vzpomínala Eva Marxová, vpravdě geniální překladatelka Bettyiných knih, která nejenomže dokázala najít mnohé ekvivalenty srozumitelné českým čtenářům, ale také vystihnout živý a mimo jiné i obrazivý autorčin styl, to, jak Betty uměla sebebanálnější situaci popsat šťavnatě. Myslím, že Marxové převod k čtenářské oblibě jejích knih významně přispěl.

Ani vysoká literatura, ani popík

Meritum Trávníčkova bádání je položené na zpovědích českých čtenářek různého věku, povolání, vzdělání. Konkrétně během tří let pořídil 33 rozhovorů. Ono je to totiž s Betty docela zapeklité, do vysoké literatury ji vědci nepustí, ale na druhé straně „popík“ to taky není. Je to tedy ženské čtení? Čtou ji sice hlavně ženy, ale sentimentálního v ní nic není, je plná nádherného osvěžujícího sarkasmu, osvobozující sebeironie, trefných postřehů. Tím hlavně Betty vlévá optimismus do žil, vědomím, že i nejpříšernější životní situace se dá pře-

žít, jen to člověk nesmí vzdát. A je to i apotheóza rodinné soudržnosti a fungujících sourozeneckých vztahů, myslím, že i o tom v moderní době člověk rád čte, protože tato kvalita našeho života mizí. Krize v Americe 30. letech musela být příšerná a pro mladou ženu bez manžela a s dvěma malými dětmi to musela být kalvárie a Betty o tom všem píše tak vtípně, živě. Třeba jen to, jak zabředala do dluhů a zástup vymahačů ji pronásledoval do každého zaměstnání. A největší bomba je její humoristický román z prostředí souchotinářského sanatoria, místa, kde smrt byla denním hostem.

Trávníček poctivě sesbíral nejružnější postřehy, které by osvětlily popularitu Betty MacDonalové u nás, a to včetně zahraniční disertace či pasáže z Rothových *Pražských orgií*, kde hrdinu, Američana, pražský taxikář obviní z kulturního barbarství, jelikož autorku nezná. Vývody autorky zmíněné disertace, která vidí spřízněnost s Boženou Němcovou, jsou ale poněkud chtěné, až legrační. Vyspekulované se zdá i spojení Betty s českým chalupařením za normalizace. Neřekla bych, že je fenoménem Betty MacDonalové u nás tak neproniknutelný, byla Američanka, těšila se svobodě a demokracii, měla doma myčku a pračku už ve 40. letech a vlastně ji od nás za minulého režimu dělily světelné roky, ale uvažovala stejně jako obyčejná česká ženská, která se musela s životem porvat a pořádkem improvizovat. Ale nehroutila se, kašlala na autoritu a měla smysl pro humor. V tom všem byla Betty vždy naše rodná sestra notabene ze země, jež nám marná sláva v těžkých dobách symbolizovala svobodu.